

LA VELOCITAT IMPORTA: REPENSANT QUÈ VOLEM DE LES TECNOLOGIES DIGITALS

Andreu Navarra

Universitat Oberta de Catalunya - Fundació Episteme. anavarrao@uoc.edu

Resum: Els gegants tecnològics (empreses *big tech*) han imposat un model cognitiu tan ràpid que dificulta l'anàlisi dels processos socials i la discussió pública inherent a una democràcia. En aquest article es planteja la pregunta de si som prou conscients d'aquest canvi global.

Paraules clau: estat del benestar, capitalisme cognitiu, raó dialògica.

SPEED MATTERS: RETHINKING WHAT WE WANT FROM DIGITAL TECHNOLOGIES

Abstract: Big-tech companies have imposed such a rapid cognitive model that it hinders the analysis of social processes and the public discussion inherent in a democracy. This article poses the question of whether we are sufficiently aware of this global change.

Keywords: welfare state, cognitive capitalism, dialogical reason.

A l seu llibre *La segunda venida. Neorreaccionarios, guerra civil global y el día después del Apocalipsis* (Berardi, 2021), el filòsof italià Franco Bifo Berardi ens avisava d'un procés fonamental que es podria estar desenvolupant en aquests moments: l'acceleració imparabile dels fets registrables per la ment humana, cada cop més incapaç de reflexionar sobre el que es produeix davant seu, per causa de la digitalització de tots els processos socials i econòmics actuals. En un altre llibre també important, *La forma de la multitud* (Fernández Mallo, 2023), l'assagista mallorquí descriu un tipus de capitalisme que anomena «infinitesimal», que tindria com a característica principal, justament, el fet de ser capaç d'impulsar macrooperacions d'intercanvi de diners o cultures d'una manera totalment imperceptible, precisament pel fet de ser massa ràpida. Així cauen les economies en el nostre temps, o es gentrifiquen de sobte barris sencers de les nostres ciutats, o es col·lapsen sistemes enters de transport públic, o s'ensorren sistemes educatius o tradicions culturals o acadèmiques: senzillament es fonen, desapareixen, se saturen, o ja no podem veure'ls, o s'han convertit en una altra cosa, deixen de tenir interès per al gran autòmat¹ i poden ser esborrats, o esdevenen

cadàvers digitals en un cosmos poblat de ruïnes estadístiques, perfils buidats com mosques atacades per aranyes, i dades persistents que ningú ja no mira ni interpreta. Quan optimitzem la realitat, perdem complexitat, i sobretot perdem capacitat d'anàlisi racional i ètica.

Perdem igualtat i capacitat d'intervenció en les nostres pròpies vides. Per aquesta raó, quan discutim sobre intel·ligències artificials (IA), digitalització i les seves aplicacions directes en el nostre entorn polític, social i educatiu, em crida molt l'atenció que en quedin fora les implicacions ètiques i polítiques del que, clarament, podem qualificar de privatització de la realitat. En aquest sentit, és molt recomanable llegir l'obra de l'analista bielorrús Evgeny Morozov, que ja fa més de deu anys que ens adverteix sobre els significats i les implicacions de processos que no trobo ben descrits ni a la nostra premsa ni a bona part dels nostres llibres de divulgació, tant els apocalíptics com els integrats (Morozov, 2012 i 2015). Per exemple, Morozov es pregunta als articles de *Capitalismo big tech* (Morozov, 2018) com és possible que posem multes a les empreses més grans de la història humana, els cinc gegants tecnològics, però siguem incapaços de posar al servei de les polítiques públiques totes les dades que exploten aquestes empreses que s'han apoderat de pràcticament totes les dades estadístiques del nostre món. Aquestes dades haurien de ser reapropriades pels usuaris, i no només *regulades* per estats cada cop més claudicants.

L'ètica no pot ser ràpida ni òptima; més aviat és lenta, feble, precària i complexa per definició. Si és *forta*, és

1. Berardi entén que l'autòmat és un concepte filosòfic que aglutinaria totes aquelles funcions cognitives que l'ésser humà hauria delegat en sistemes de decisió ràpida automatitzada. Com més poder tingui l'autòmat, menys en tindrà l'ésser humà, obligat a obeir lleis i dictàmens aliens a la seva pròpia ètica.

perquè ha estat cuinada a foc lent i construïda amb sentit artesanal. Repensar què volem de les tecnologies digitals és cada vegada més urgent; és a dir, que cada cop més un pensar lent i divers s'imposa com una operació totalment necessària en un context de creixent perplexitat i refeudalització sobtada. No pot ser que discutim, per exemple, si la digitalització és beneficiosa o nociva per als nostres menors com si es tractés d'un tema merament instrumental o tècnic: les implicacions polítiques i socials són més importants que les utilitàries; i, de fet, l'utilitarisme absolutista que ens ofega i desertitza la vida té molt a veure amb una digitalització concebuda com un dispositiu de submissió humana i d'explotació agressiva, i no com un actor auxiliar emancipador. Si pensem sobre com podem utilitzar les IA, el primer que haurem de fer és reflexionar sobre com elles ens estan utilitzant a nosaltres, per construir les preguntes adequades. Per exemple: per què no hi ha IA de propietat pública excepte per a àmbits de vigilància? Per què sempre hem d'utilitzar burocràcia pública per a enfortir i entrenar les IA privades? Qui ens està dictant les agendes polítiques i educatives? Una suposada tècnica neutra, les empreses o els nostres càrrecs electes? Per què ha sorgit una religió futurista omnipotent on hi devia haver sempre una àgora? Per què estem perdent la nostra cultura il·lustrada i alfabetitzada? Com podem evitar que la població delegui en l'autòmat totes les funcions bàsiques de la nostra ment? No puc entendre com es pot tractar el tema de la digitalització

integral sense parlar del solucionisme digital, una ideologia concreta i totalitzadora que ens està desmantellant els estats del benestar i els espais de reflexió col·lectiva i raó dialògica. La implantació de tecnologies de l'atenció no es pot dissociar del capitalisme cognitiu o semiocapitalisme. La reflexió sobre aquests conceptes a casa nostra encara porta bolquers. Hem de saber on som i qui mana, i per saber-ho necessitem pensar lentament, estudiar, discutir, retrobar-nos i aturar les operacions imperceptibles que ens deixen sense drets civils i en mans d'una religió pseudoneopositivista força radical.

Bibliografia

- BERARDI, F. (2021). *La segunda venida: Neorreaccionarios, guerra civil global y el día después del Apocalipsis*. Buenos Aires: Caja Negra.
- FERNÁNDEZ MALLO, A. (2023). *La forma de la multitud (capitalismo, religión, identidad)*. Barcelona: Galaxia Gutenberg.
- MOROZOV, E. (2012). *El desengaño de Internet: Los mitos de la libertad en la red*. Barcelona: Destino. [Traducció d'Eduardo G. Murillo]
- (2015). *La locura del solucionismo tecnológico*. Madrid: Clave Intelectual. [Traducció de Nancy Viviana Piñeiro]
- (2018). *Capitalismo big tech: ¿Welfare o neofeudalismo digital?* Madrid: Enclave de Libros. [Traducció de Giuseppe Maio]